

Национален институт на правосъдието
“Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния институт на правосъдието”
Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

Взаимодействие между гражданското общество и държавата: в Норвегия и в международен план

Гунар М. Екелъове-Слидал
заместник-генерален секретар, Норвежки хелзинкски
КОМИТЕТ

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

**THE NORWEGIAN
HELSINKI COMMITTEE**

Норвежки хелзинкски комитет (НХК)

- Организация за защита на правата на човека с международна насоченост; седалище в Норвегия
 - Прибл. 25 служители
 - Документиране, застъпничество, обучение
 - Награда „Сахаров“ за защитници на правата на човека
 - Дейности с финансова подкрепа по проекти от Министерството на външните работи, частни фондации, членски внос, продажба на артикули, подаръци
 - Дейности в бивши Съветски републики; Западните Балкани; Норвегия; в Централна и Източна Европа във връзка с ЕИП и Норвежкия финансов механизъм; в страни, партньори на Норвегия

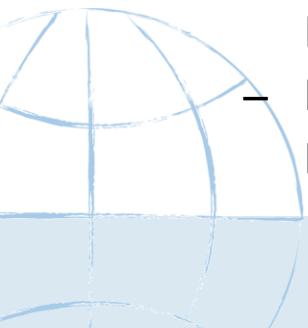
Волунтаризъм, който прераства в професионален идеализъм ...

- НХК е създаден през 1977 г. от идеалисти, които посвещават свободното си време на доброволческа дейност
- Въвеждане на членство, с което се осигуряват някакви финансови (ограничени) възможности
- В началото на 90-те се развива портфолио от проекти с финансова подкрепа
 - Разширява се професионалният секретариат, който управлява финансираните по проекти дейности на организацията
 - Функционират борд и съвет на доброволни начала (безвъзмездно)
 - Поддържа се ограничено членство

Организации на гражданското общество (ОГО)

- Различни видове организации, независими от държавата
 - синдикати
 - съюзи на потребители
 - промишлени камари
 - групи, създадени по расов, полов и религиозен признак
 - групи с конкретна насоченост: организации в областта на правата на човека, околната среда, социални въпроси, здравеопазване или образование
 - групи, които представляват възрастни хора или младежи
 - групи с дейност от обществен интерес (напр., „не на корупцията“ или „здравеопазване за всички“)

Скандинавска парадигма?

- Силна роля на НПО в обществото
 - предоставят услуги
 - оспорват политики
 - посочват недостатъци (функция на „пазител“)
 - поддържат демократичното развитие
 - обучение на членовете за същността на демокрацията и правилата ѝ
 - съдействие за разработване на проектозакопи, планове за действие и др.
 - спомагат за опознаване на националните култури
 - изграждат мостове между различните групи в обществото

Лофотен: дом на рибарството

... и вероятно богат на нефтени находища под морското дъно, но „ние ще спрем всякакви сондажи“, казва Силие Лундберг от „Природата и младежите“, НПО в областта на опазването на околната среда

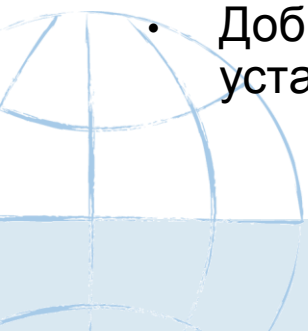

Не е лесно обаче да се каже
„Не“ на Статойл

Начини за финансиране

- Институции като Норвежкия център за правата на човека, Университета в Осло, Про Център и др., институциите на Омбудсмана се финансират от държавата, но запазват независимостта си спрямо правителството
- Организации като Амнести Интърнешънъл-Норвегия не получават финансови средства от държавата. Те набират средства от членовете си, стопански субекти и частни дарители
- „Организациите-шапка“ осигуряват финансирането си от членуващите организации
- Организации като НХК се финансират от държавата, частни фондове, членовете и/или физически лица
- Организациите често се обръщат към обществеността за набиране на средства за различни цели
- Добре установена е традицията на дарения от физически лица, установява се традицията на дарения от фирми за ОГО

Основни факти за ОГО в Норвегия

- ОГО в Норвегия имат общ бюджет 101 млрд. норвежки крони или 4 % от БВП
- 35% от приходите са от публично финансиране (средно за ЕС 55%)
 - Даренията от физически лица са 9 %
 - Продажбите, членският внос и др. съставляват 56 % от приходите
- Общо 80 000 щатни бройки годишно
- Повече от 10 млн. членове
- Над 80 000 организации

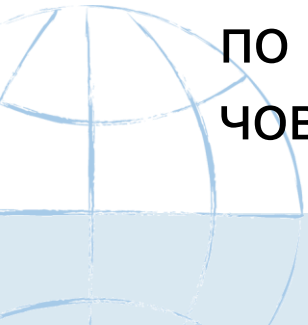
Взаимодействие с правителството

- НПО-форум за правата на човека
 - Мащабна платформа за въздействие върху политиките на Норвегия в ООН и други международни организации
- Коментари по проектопланове на правителството
- Критика към правителството и масмедииите
 - участие в медийни дебати и др.
- Участие в правителствени комисии
- Кандидатстване за финансиране от държавния бюджет

Взаимодействие с парламента

- Участие в обществени изслушвания по проектозакони и др.
- Дейности по лобиране
 - политика, законодателство
 - бюджет
- Взаимодействие с групи парламентаристи, които са членове на ПАСЕ, Парламентарната асамблея на ОССЕ и др.
- Съдействие и консултации за политически партии по въпроси/приоритети, свързани с правата на човека

Взаимодействие на ОГО с независими публични институции

- В Норвегия има няколко национални институции, чиято дейност е свързана с правата на човека:
 - Норвежки център за правата на човека: НПО Консултативен съвет
 - Парламентарен омбудсман: ограничено, но засилващо се взаимодействие. Неотдавна му е възложена задачата на Национален механизъм за превенция на Норвегия
 - Омбудсман за равенство и забрана на дискриминацията: взаимодействие, свързано с дела
 - Омбудсман за децата : взаимодействие, свързано с дела
 - Gáldu – Ресурсен център за правата на туземни народи: ограничено взаимодействие
- Освен горепосочените институции има и редица надзорни органи на национално и местно равнище: ограничено взаимодействие

Дискусии във връзка с реформа в националната система за правна защита

- Норвегия има добре развита система на механизми за надзор и жалби, с помощта на които могат да се решават конкретни проблеми с правата на човека
- Въпреки това, на теория всеки случай на твърдения за нарушение на правата на човека може да стигне до съдебна инстанция, което струва скъпо и отнема време
- Ето защо всеобхватността, ефективността и качеството на системите на Омбудсмана за защита на правата на човека са от решаващо значение, за да се осигурят достъпни средства за правна защита за всички граждани
- Има обаче някои ограничения по отношение както на правомощията при различните механизми, така и на практическото им прилагане
- Поради това се водят разисквания как да се подобри системата, като се създаде силна Национална институция за правата на човека (НИПЧ)
 - Правителството е заявило намерението си да създаде нова НИПЧ на Норвегия
 - НПО-форумът играе важна в подкрепа на създаването на нова, силна НИПЧ

Общо положение по отношение на правата на човека

- Основните международни правни актове, сред които Европейската конвенция за правата на човека, са въведени в норвежкото законодателство (Закон за правата на човека от 1999 г.)
 - Конституцията от 1814 г. изоставя: понастоящем Парламентът обмисля добавянето на нова глава за правата на човека
- Съдилищата и институциите на Омбудсмана представляват ефективни механизми за правна защита. Системата обаче може да се подобри чрез по-силна Национална институция за правата на човека, която да поеме водещата роля
- Бдителността на гражданското общество означава постоянно оспорване на действия на държавата по въпроси, свързани с правата на човека
 - Закрила на бежанците, расизъм, проблеми с малцинствата, унижителна изолация в килии на затвори и следствени арести, проблеми при предоставянето на психиатрични грижи и др.

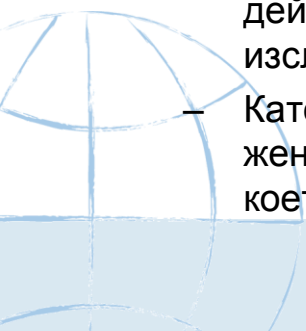
Решения на ЕСПЧ

- В края на 2010 г. Съдът постанови 28 съдебни решения, свързани с Норвегия, като
 - в 20 от тях е установено поне едно нарушение на Европейската конвенция за правата на човека, предимно във връзка с
 - Член 6 (правото на справедлив процес),
 - Член 8 (правото на неприкосновеност на личния и семейния живот)
 - Член 10 (свобода на изразяване)
 - в 8 от тях не са установени нарушения.
- За повече информация:
<https://www.jus.uio.no/smr/om/nasjonal-institusjon/emd/docs/coe-factsheet-norway-2011.pdf>

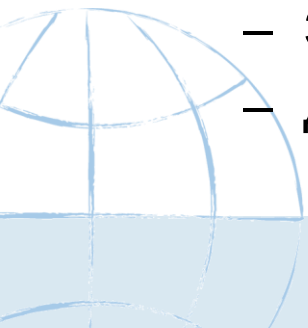
Казус 1: ролята на ОГО за насърчаване на равенството между половете

- Новото движение на жените се появява в края на 60-те и началото на 70-те години като израз на твърдата позиция на жените и на борбата им срещу подтисничеството и за равнопоставеност на жените в обществото
 - Активистки подемат тези въпроси, като повишават осведомеността по различни области на живота, в които жените са подтиснати, и често поставят проблемите за обществено обсъждане в масмедииите.
 - Тези организации играят ролята и на важен форум, в рамките на който жените усвояват организационни и лобистки умения.
 - Едновременно с възраждането на организациите на жените, жени-изследователи започват да събират статистически данни и документи, които показват второстепенното положение на жените в обществото. Резултатите от проведените от жени изследвания показват, че в норвежкото общество има неравнопоставеност на половете и сегрегация по полов признак.
 - Някои жени-активисти се включват в политиката, други се отдават на изследователска дейност, а трети са активни и в двете насоки. С годините се натрупват значителен обем изследвания и проучвания по въпросите на равнопоставеността на половете.
 - Като използват резултатите от дейността на жени-изследователи и женски организации, жените в политиката поставят за разискване съответните проблеми в парламента, с което допринасят за промени в законодателството.

Казус 2: Възобновяване на идентичността и правата на ромите / странстващите роми

- Ромите/Странстващите роми са обект на политика на интензивна асимилация почти през целия 20-ти век. Сред мерките са:
 - Отделяне на децата от родителите им, за да бъдат отчуждени от ромската култура и език
 - Оказване на натиск на семействата да живеят в трудови лагери, където да се обучават на културата на Норвегия и да усвояват земеделски умения (“Svanviken Labour Colony”)
 - Насилствена стерилизация
 - Забрана за притежаване на коне
 - Дискриминация

Промяна в политиката

- През 70те години норвежките власти започват да пренасочват политиките си. Главните фактори за промяната са:
 - Норвежки режисьори и журналисти започват да отразяват критично държавните политики (започва през 70-те)
 - Някои политици започват да се застъпват за нови политики (80-те)
 - Представители на ромската общност започват да огласяват преследването, на което са били подложени (началото на 90-те)
 - Благодарение на подкрепата от НХК се стига до подкрепени от държавата програми (средата на 90-те)
 - Международни фактори
 - Дебати в други страни
 - Действия на международни организации за правата на човека, по-специално ОССЕ и Съвета на Европа, за развитие на правата на малцинствата

Настоящо положение

- Ромите създават няколко организации, чрез които утвърждават каузата си и се опитват да възстановят културата си (процесът започва през 90-те)
- Норвежките власти оказват подкрепа
 - Музей, който представя културата и историята им в Норвегия
 - Културна фондация, която подкрепя проекти за ромската култура
 - Функциониране на ромски организации
 - Проекти в норвежки предучилищни и училищни заведения за засилване на обучението по история на ромите и насърчаване на образование, съобразено с културната специфика
 - Създаване на правителствена комисия, която да разследва злоупотреби в миналото и да предложи промени в политиката. Ще публикува доклада си през 2015 г.

Прилагане на международните норми, съдебна практика на ЕСПЧ

- В работата на НХК по различни случаи от особено значение за аргументиране на необходимостта от промени в политиките на Норвегия са актовете на Съвета на Европа :
 - Рамкова конвенция на Съвета на Европа за защита на националните малцинства
 - От 1953 г. Норвегия е задължена да спазва Европейската конвенция за правата на човека, но не прилагаше Конвенцията във връзка с политиките си за ромите
 - Решение на ЕСПЧ по делото: *Adele Johansen v. Norway*, 1996

Заключение 1: трябва да се засили ролята на ОГО за постигане на действаща демокрация

- Кодексът на Съвета на Европа на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения, одобрен от Конференцията на МНПО на 1 окт. 2009 г. трябва да определя насоките за взаимодействието между правителството и гражданското общество
 - „Един от основните проблеми на съвременните демокрации е отчуждаването на гражданите от политическите процеси. В този контекст, както и в много други, гражданското общество е важен елемент на демократичния процес. То предоставя на гражданите алтернативно средство, освен политическите партии и лобирането, чрез което да изразяват различни становища и да гарантират отчитането на различни интереси в процеса на вземане на решения.“
 - „НПО и организациите на гражданското общество дават съществен принос за развитието и осъществяването на демокрацията и правата на човека.“

Оценяване на взаимодействието в Норвегия

- Партньорство
- Диалог
 - на широка основа
 - на принципа на сътрудничеството
- Консултиране
- Информирание

Роля в процеса на вземане на решения

- Определяне на дневния ред
- Разработване на проектодокументи
- Решения
- Изпълнение
- Мониторинг
- Преразглеждане

Заклучение 2: използването на международните норми и съдебна практика за правата на човека остава мощен инструмент за застъпничество в подкрепа на промяната на национално равнище; според някои обаче обемът на тези норми е прекалено голям

- В Норвегия преди няколко десетилетия започна революция в областта на правата на човека :
 - Норвежките съдилища прилагат на практика Европейската конвенция за правата на човека и други международни правни актове
 - В учебните програми по право са включени въпросите на правата на човека
 - НПО редовно се позовават на международните норми и съдебната практика, когато поставят искания пред правителството или се застъпват за промени в законодателството
 - През последните години обаче се наблюдава известно нежелание за участие в международни механизми за защита (за правата на детето, икономически и социални права, правата на хората с увреждания и др.). НПО играят важна роля за противодействие на тези тенденции
 - Някои политици и правни институции изразяват опасение, че нарастващите като брой и подробности въпроси, по които се произнася ЕСПЧ, може да ограничат пространството за развитие на политиките
 - Изразява се и мнение, че не е добро качеството на отправяните към Норвегия критики от някои органи на международните правни актове за правата на човека!
 - Конструктивно взаимодействие между ОГО и правителството: постигнат е в общи линии консенсус, че правата на човека трябва се съблюдават, защитават и прилагат

Предизвикателства на европейско равнище по отношение на правата на човека

- Видно е, че организации за защита на правата на човека и други организации-пазители са изправени пред сериозни предизвикателства в някои източноевропейски страни и бивши Съветски републики, сред които репресивни политики и законодателство. Това налага следните разсъждения:
 - Съветът на Европа би могъл да направи повече, за да подкрепя НПО и да използва възможностите им
 - Поддържането на високо качество е особено важно за органите към международните актове, за да се осигурява ефективна подкрепа
 - Те обаче се нуждаят от ресурси и силна подкрепа от приятелски настроени държави
 - За да се постигне истински напредък в областта на правата на човека, трябва да има истинска политическа воля на национално равнище. Такава воля просто няма във всички държави-членки на Съвета на Европа
 - НПО функционират в условията на липса на воля, поради което понастоящем са подложени на атаки

